

Øll eiga at koppseta síni børn

Annars er einki vunnið við nýggju koppsetingini móti meslingum, fásjúku og reyðlingum, sigur Annika Olsen, kommunulækni í Havn

Síðan 1. oktober 1987 hava øll foreldur havt tilbøðið at koppseta síni børn móti teimum trimum barnasjúkunum meslingum, fásjúku og reyðlingum. Koppseting er eitt tilbøð, men málið hevur alla tíðina verið, at øll skulu lata børn síni koppseta móti barnasjúkunum, og at tað skal vera líka natúrligt sum øll onnur koppseting.

Enn eru eingi hagtöl í Føroyum fyrri, hvussu undirtøkan er av nýggju koppsetingini, men landslæknin ætlar at spyrja seg fyrri hjá øllum kommunulæknum fyrri at fáa eina meting.

Børnini verða koppsett, tá tey eru 15 mánaðar gomul, og av tí at trygd ikki er fyrri, at koppevnini halda alt lívið, skulu tey aftur koppsettast 12 ára gomul.

Meginpartin av teim smáu

Tað er min meting, at meginparturin av børnunum verða koppsett 15 mánaðar gomul, kanska 90%, sigur Annika Olsen, kommunulækni í Havn.

Tað er harmiligt, at øll børn ikki verða koppsett móti meslingum, fásjúku og reyðlingum, sigur Annika Olsen, kommunulækni í Havn

Tey flestu foreldrinu jætta at koppseta børnini móti teimum trimum barnasjúkunum, tá tey koma fyrri at fáa ta vanligu koppsetingina.

Men verri er við teimum stórru børnunum, alt ov fá teirra koma. Tað eru øll tey, sum vóru fylt 15 mánaðar, tá skipanin kom, og upp til 12 ára aldur, tá øll aftur eiga at koppsettast. Tað ræður um, at allar gentur skulu vera koppsettast móti reyðlingum, áðrenn tær koma í burðarføran aldur, og dreingirnir mugu ikki vera í vanda fyrri at fáa fásjúku.

Tá nýggja koppsetingin byrjaði í Danmark fyrst í 1987, vórðu 80% av børnunum koppsett, men nú er undirtøkan fallin til 70%, og tí heldur danska heilsustýrið tað vera umráðandi at fáa starvsfólkini í heilsuverkinum at gera meira fyrri at fáa fólk at skilja tydingin av at koppseta børnini.

Alheims ætlan at beina fyrri øllum barnasjúkum

Alheims heilsustovnurin WHO hevur sett sum mál at rudda allar barnasjúkur av veggnum fyrri ár 1990. Henda koppsetingin er liður í tí arbeiðinum. Danmark (og vit samstundis) vóru eitt tað seinasta landið í heiminum at byrja við koppsetingini.

— Verða øll ikki koppsett móti barnasjúkunum, eru vit verri fyrri, tí so fara sjúkurnar at ganga ringari. Koppsetingin er sum sagt eitt tilbøð, ið foreldrinu taka støðu til viðvíkjadri sínum egna barni, men koppseta tey ikki sitt barn, hevur tað eisini ávirkan á øll hini, sigur Annika Olsen.

Onkur hevur avgjørt tikið støðu imóti koppsetingini, men tey flestu, sum enn ikki hava tikið imóti tilbøðnum, eru íiva. Tað kemur m.a. av, at tað ganga ymsar leysasøgur um, at koppseting skal vera so og so vanda-mikil.

Leysasøgur

— Hvørja ferð eg hoyri eina slíka søgu, kanni eg málið, og ongari søgu hevur enn verið hald í, sigur Annika Olsen.

Ein partur av koppsettu børnunum fær nøkur hjáárin av koppsetingini, ofta eina lættari krimsjúku. Tað er einki at óttast fyrri og er heilt náttúrligt, tí koppevnini eru livandi virus. Ikki dripið virus sum í hinum koppevnum, øll børn fáa.

Tað hevur verið tosað um arbeiðsgevaraahugamál og tað náttúrliga í at hava barnasjúkur. Tað siga tey, sum eru imóti koppsetingini.

Men tað eru tó grundir av heilt øðrum slag, ið telja fyrri koppsetingini. Serliga meslingar og fásjúka eru ringar og vandamiklar sjúkur, sum í ringasta føri geva deyðamein. Summi fáa eftirsjúku, ið kann vera meningitis, og vandi er eisini fyrri heilaskaða, ið t.d. kann vera mist hoyrn, og domi eru um, at fólk eru blivin evnaveik. Tað er grundgevingin hjá WHO fyrri at fáa allar barnasjúkurnar av veggnum.

randi

Herferð móti rúsdrekkakoyring

Færri ung koyra við kenning

Ferðsluóhappini av rúsdrekkavum fækkaðu í Norðurljóti, eftir eitt upplýsandi tiltak millum ungdomin

Tey ungu gera oftari ferðsluóhapp avirkað av rúsdrekka enn tey meira tilkomnu. Ikki tí tey oftari koyra við kenning enn hini, ella tí tey hava líka stíva kenning, sum tey tilkomnu, men tey duga ikki líka væl at koyra, og tey koyra við stórri ferð. Hetta siga hagtølini, og tað var orsøkin til, at myndugleikarnir í Norðurljóti í Danmark fyrri einum ári síðan gjørdi eitt upplýsandi tiltak fyrri at fáa ungdomin at skilja vandan í rúsdrekkakoyring.

Hetta tiltak gav úrslit, skrivur danska blaðið Motor. Í mai, juni og juli mánaði í fjør vóru «bara» nýggju ferðsluóhapp, har bilførararnir vóru 17 til 19 ára gomul við kenning. Árið frammanundan gjørdi sami aldursbólur 28 rúsdrekkavirkað

ferðsluóhapp. Tølini vísa, at talið av ferðsluóhappum orsakað av rúsdrekka hjá meira tilkomnum bilførarum ikki er minkað.

— Vit valdu at venda okkum til tey heilt ungu, sum beint hava fingið koyrikort ella eru við at taka koyrikort. Tey gera 38% av øllum óhappum við rúsdrekka uppi, sjálvt um tey bert telja 5–10% av øllum bilførarunum, sigur Alica Thaarup, sum hevur lagt herferðina til rættis, við blaðið Motor.

Seta lívið í vanda

Í næstan øllum ferðsluóhappunum við rúsdrekkakoyring eru bilførararnir mannfólk, og tí varð umhugað bert at venda sær til teir ungu dreingirnir og ávara teir imóti at koyra við kenning. Men genturnar vórðu kortini tiknar við, tí ofta

Av og á endar rúsdrekkakoyring upp á henda mátan. Í Norðurljóti heita tey á ungdomin um ikki at koyra við kenning, t.d. aftaná dansin. Leiga heldur bil. Nú er ætlanin at venda sær til aðrar aldursbólkar fyrri at fáa tey eisini at lata bilin standa, tá ov nógv er innanbörða

sita ungar gentur við síðuna av bilførarunum, og sjálvt um hon hevur koyrikort og ikki hevur drukk- ið, er tað oftast hann, sum koyrir, sigur Alica Thaarup.

Gnags ávara

Tilfarið, tey ungu hava fingið, er m.a. eitt kasettuband við tónleikarabólkinum Gnags, sum í sangi gevur ungdominum hesi ráð: lat skilið ráða, miss ikki tamarhaldið á kenningini og lat bilin standa.

Pengar at vinna

Tað ber ikki til at rokna út í pengum, hvussu høgur menniskjaligi kostnaðurin er av rúsdrekkahappum. Men tær samfelagsligu útreiðslurnar eru høg. Motor skrivur, at hvørt óhappið kostar samfelagnum í miðal 310.000 krónur. Kann ein upplýsingarherferð sum henda í Norðurljóti fáa talið av ferðsluóhappum eitt sindur niður, eru pengarnir, herferðin kostar, skjótt vunnin inn aftur.

Útreiðslurnar av ferðsluóhappunum verða roknaðar soleiðis út: 70% eru materiellir skaðar, 24% arbeiði ella framleiðsla, ið annars hevði verið gjørd. Tey seinsatu 6 prosentini fara til innlegging á sjúkrahús, uppvenjing o.a.

randi

